

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2012, Volume: 7, Number: 1, Article Number: 1C0476

NWSA-EDUCATION SCIENCES

Received: November 2011

Accepted: January 2012

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Esra Turhan

Anadolu University

eturhan@anadolu.edu.tr

Eskisehir-Turkey

**EĞİTİM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA (ESD) KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE
OKULLARIN EKO OKULA DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLERİNDE OKUL YÖNETİCİLERİNİN
ROLÜ**

ÖZET

Çalışmada yeni bir kavram olan ESD'nin anlamı tartışılmış, okullarda ESD çalışmalarının artması ve eko okullara değişim ve dönüşümlerinin gerekliliği dünyadan örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Literatür taraması ile gerçekleştirilen bu çalışma, dünyada ESD çalışmalarının gelişiminin uzun süredir gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de ise bu kavram ve uygulamalar oldukça yeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de okulların eko okullara değişim ve dönüşümünde okul yöneticileri önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda okul yöneticileri ESD çalışmalarının Türkiye'de gelişmesini sağlayacak ve böylelikle Türkiye'nin gelişmesine katkı sağlanabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ve Sürdürülebilir Kalkınma,
Eko Okullar, Değişim Yönetimi,
Okul Yöneticiliği

**THE CONCEPT OF EDUCATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT (ESD) AND THE
ROLE OF SCHOOL PRINCIPALS FOR THE CHANGING AND TRANSFORMATION OF
SCHOOLS TO ECO SCHOOLS**

ABSTRACT

In this study, the meaning of ESD is discussed as a new concept. Additionally, increasing ESD studies and the changing and transformation of the schools to eco schools are stated. The literature reviewed in this study showing ESD studies are performed for a long time in the world. These concept and experiences have appeared recently in Turkey. The school principals have important role for changing and transformation of schools to eco-schools. In this context, the school principals would succeed more ESD experiences in Turkey. As a result Turkey would be more developed country.

Keywords: Education and Sustainable Development, Eco Schools,
Change Management, School Principalship

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Toplumda pek çok toplumsal, ekonomik, politik sorunların artması ve çevreye karşı duyarlılığın azalması okullarda öğrencilere sürdürülebilir kalkınmayı öğretmeyi gerektirmektedir. Bu amaçla dünyada pek çok okulda ESD çalışmaları ve uygulamaları başlamıştır. Bu bağlamda çalışma yapılan okullar eko okullara ya da ESD okullarına dönüştürülmüştür.

Türkiye’de de son yıllarda konu ile ilgili çalışmalar çok yeterli olmamakla birlikte başlamıştır. Okul yöneticilerinin ise ESD’nin anlamının kavranması, yaygınlaştırılması ve okullarının eko okullara dönüşebilmesi için liderlik rolünü üstlenmeleri gerekir. Buradan hareketle çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın ne olduğu, eğitim ve sürdürülebilir kalkınma (ESD) kavramlarının ilişkisi ve tarihsel süreci anlatılmış, dünyada ve Türkiye’deki okullarda yapılan uygulamalardan söz edilmiş ve en son da Türkiye’de okul yöneticilerinin okullarının eko okullara dönüşümünde ve değişiminde rollerinin neler olması gerektiği üzerinde tartışılmıştır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

ESD Türkiye’de tartışılan yeni konulardan biri olmakla birlikte uygulamaları hakkında çok az kişinin bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Diğer yandan hem devlet hem de özel olmak üzere çok az okulda da ESD uygulamaları eko okul adı altında uygulanmaktadır. Türkiye’de konunun tam olarak uygulanabilmesi için dünyadaki anlamı, gelişimi ve uygulamalardan haberdar olunması gerekmektedir. Bu bağlamda okul yöneticilerinin okullarının eko okullara değişim ve dönüşümünde liderliklerinin önemi vurgulanarak Milli eğitimde bu konuda yapılacak çalışmalara öncü olabilecek bir çalışmadır. Literatürde ESD ile ilgili çalışmaların artması Milli Eğitimde de gelişmelerin hızlanmasına katkıda bulunabilecektir.

3. YÖNTEM (METHOD)

Çalışmada literatür ve yapılan uygulamalar incelenerek, ESD ve eko okullara değişim ve dönüşüm için bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır:

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA, EĞİTİM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMLARI (ESD) İLE TARİHSEL GELİŞİMİ (THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT, EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND HISTORICAL PROCESS)

Sürdürülebilir kalkınma, global ve yerel düzeyde politik eylemlerin düzenlenmesinde anahtar bir rol üstlenmiştir. İlk bakışta insanoğlunun çevre ile etkileşmesinde çok etkili bir kavram gibi gözükse de gelecek toplumlar için bırakmakla yükümlü olduğumuz politik, toplumsal ve ahlaki sorulara da yanıt bulmaya çalışır [1].

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili en geniş Uluslar arası Deklarasyon 1987’deki Brundtland Raporu’dur. Amaç gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini engellemeyecek şekilde onların da kaynaklarını tüketmeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Bu, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu’nun Genel Kongre Raporu (1987)’nda da belirtilmiştir. 1992’de Çevre ve Kalkınma Birleşmiş Milletler Konferansı (Earth Zirvesi)’nde 172 ülkenin hükümet adamları bir araya gelmiş, çevre ve kalkınmanın yaygınlaştırılması üzerinde odaklanmışlardır. Gündem 21 Raporu ile sürdürülebilir kalkınmanın eğitim yoluyla öğretilebileceği ve yaygınlaştırılabileceği tartışılmıştır. 2002’de, Johannesburg’ta Birleşmiş Milletler’in 10 Yıllık (2005 ve 2014 yıllarını kapsayacak biçimde) Eğitim ve

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi (DESD) toplanmıştır. Devletlerin eğitim politikalarından sorumlu Bakanlık yetkilileri ve eğitimle ilgili uzmanlar bu zirveye katılmışlardır. Her ülke temsilcisi eğitim ve sürdürülebilir kalkınma tartışmalarına katılmış ve kendi ülkelerinde çalışmalarını hızlandırmışlardır [2 ve 3].

Zirvede özellikle eğitim programlarında sürdürülebilir kalkınmanın nasıl yer alabileceği üzerinde durulmuştur. Yeni eğitim yaklaşımları ve yeni araç-gereçler kullanılmaya başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın yaşamda nasıl uygulanabileceği ve insanlığa bir değer olarak kazandırılması gerektiği yani toplumsal yönü belirtilirken aynı zamanda ekonomik yönü de tartışılmıştır [4 ve 5].

UNESCO, ESD'nin en temel özelliklerini şu şekilde özetlemiştir [4]:

- Sürdürülebilir kalkınmanın değer ve ilkelerini temel alır,
- Çevre, ekonomi, toplum ve kültürle ilgilenir,
- Yaşam boyu öğrenmeyi teşvik eder,
- Hem yereldir, hem de kültürü yansıtır,
- Hem yerel ihtiyaçları temel alır hem de uluslar arası etki ve sonuçları olan global ihtiyaçları karşılamaya çalışır,
- Hem formal hem de informal eğitimde yer alır,
- Sürdürülebilir kalkınma kavramının yayılması hedeflenir,
- Toplum sorunlarının çözümünde sivil toplum çalışmalarını artırır, işgücünü ve yaşam kalitesini artırmaya çalışır,
- Disiplinler arası bir çalışmayı gerektirir, hiçbir disiplin eğitim ve sürdürülebilir kalkınmayı kendi disiplini olarak iddia edemez ancak tüm bilimler eğitim ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayabilir,
- Çok çeşitli öğretim tekniği ile yüksek düşünme becerileri kazandırmayı hedefler.

Yukarıda da bahsedildiği üzere ESD, kültür, toplum, çevre ve ekonomi gibi pek çok açıdan açıklanmaya çalışılır [6]:

- **Kültür:** Dünyayı ve diğer insanların dünyadaki rollerini ve doğal yaşamla ilişkili rollerini anlayabilme, dünya adaleti ve felsefesini kavrayabilme ve bu değerleri açıklayabilme için yaratıcı araçlar bulabilmeyi içerir.
- **Toplum:** Değişim ve kalkınmada toplumdaki kurumların rollerini anlayabilme, uzlaşma ve farklılıkları ortaya koyabilme, fikirlerin açıklanabileceği demokratik ve katılımcı sistemler oluşturabilmeyi içerir.
- **Çevre:** Ekonomik ve toplumsal kalkınma politikası geliştirmede çevresel faktörleri ve kaynakların nasıl kullanılacağını içerir.
- **Ekonomi:** Tüketicinin bireysel ve toplumsal düzeylerini değerlendirir, ekonomik büyümenin toplum ve çevre üzerindeki etkilerini anlayabilme ve yaşam biçimine dönüştürebilmeyi içerir.

ESD'de 4 grup yeterlikten bahsedilmektedir: Alan yeterlikleri, yöntemlere dair yeterlikler, bireysel yeterlikler ve toplumsal yeterlikler. Podger ve arkadaşları (2010) üzerinde çok tartışılan bireysel yeterliklerin neler olduğu konusuna açıklık getirmişler ve bireysel yeterliklerin, kültürel bilinçli olma, ahlaki bilinçli olma ve ekolojik farkındalık sağlamak olduğunu ortaya koymuşlardır [4]. ESD ile ilgili kazandırılacak bilgi beceri ve tutumlar şöyle özetlenebilir:

- **Bilgi:** Çevre ile ilgili, toplumsal, ekonomik, politik, teknolojik ve kültürel yönlere bütünsel bakış bilgisi.

- **Beceri:** İletişim, birlikte yaşama becerisi, eleştirel düşünme becerisi, yaratıcılık, değişim ve değişime uyum sağlama becerisi, problem çözme becerisi, sürdürülebilir bir yaşam için teknolojik, ekonomik, politik, toplumsal ve psikolojik beceriler.
- **Tutum:** İnsan olma ve diğer yaşamsal şeylere bağlılık, adalet ve eşitlik duygusu, farklılığa saygı, barış, rasyonellik ve açık görüşlülüğe bağlılık, sürdürülebilir bir gelecek için diğer insanlarla birlikte çalışabilme, kaynakların sürdürülebilir kullanımına bağlılık, materyalist zenginlikten çok ruhsal zenginliğe önem verme [7].

Kısacası, ESD çevre bilinci kazandırmaktan çok daha fazla bilgi, beceri ve tutumu kazandırmayı amaçlayan bir bilim dalı olarak kabul görmeye başlamıştır. ESD'yi daha iyi anlayabilme, ancak zengin proje ve uygulamalarla neler yapıldığının somut hale getirilmesi, yaşamın bir parçası haline getirebilme ile mümkün olabilecektir. Bu yüzden izleyen başlıkta dünyadan ESD çalışmalarından örneklerle yer verilmiştir.

5. DÜNYADA EKO OKUL UYGULAMALARI (ECO SCHOOL PROJECTS IN THE WORLD)

ESD'nin gerçekleştirilmeye çalışıldığı Eko okulların nasıl olacağı pek çok ülkede eğitim politikacıları, tarafından planlanmıştır. Ancak her birinde aynı anlama gelen Eko-okullar, Yeşil okullar, Çevre okulları, ESD okulları, Sürdürülebilir Okullar vb. isimler kullanılmıştır [8]. Bu çalışmada sadece eko okulların kullanılması bir kavram birlikteliğini sağlamaya çalışmak kaygısından ve Türkiye'deki uygulamaların da genelde Eko okul adını almasından kaynaklanmıştır.

Eko okullar, geri dönüşüm malzemelerini öğrenmek ve toplamak, enerji tasarrufunda bulunmaktan çok daha fazla şeyi içermektedir. Eko okullar öncelikle ESD felsefesini yansıtmalı ve bir yaşam biçim olması gerektiğinden hareket etmelidir. Çocukların ve gençlerin gelecek odaklı yetiştirilmeleri, doğal yaşamı tartışmaları ve diğer canlıların hayatlarını insanoğlunun nasıl etkilediği üzerine düşünceleri sağlanır. Bitki ve hayvanların ihtiyaçlarını öğrenmeleri, orman ve suyun dengesini sağlayacak eko-sistemleri öğrenmeleri beklenir. Eğitim yöntemleri ile tüm bunları yaparak yaşayarak deneyimle yaşamlarına geçirdikleri zaman kalıcı olacağından hareket edilir. Sadece bilgi vermek yeterli değildir. Okullar bir topluluk olarak hareket ederlerse, yani öğrenciler de daha çok katılımcı olurlarsa onların ne yaptığı ve ne dediğiyle ilgilenen bir dinleyici kitlesine sahip olurlar. Böylelikle yaptıkları gerçekçi, anlamlı ve motive edici olabilir [8 ve 9]. Söz gelişi eko okullarda bilim öğretilirken her şey canlı sistemler olarak gösterilir. Yaşam, zaman ve kişilerdeki radikal değişiklikler eğitim programı ile yansıtılmalıdır. İkinci bir örnekte ise tarihin öğretildiğini düşünürsek tarih, ilerleme teorisi ile açıklanmaya çalışılır. İnsan tarihi sonu olmayan bir ilerleme olarak kabul edilir. İnsanoğlunun amacının doğal yaşamı yıkmadan yaşamayı öğrenmek olması gerektiğinden hareket edilir [10].

ESD ile ilgili dünyada pek çok uygulama yapılmaya başlanmıştır. Bu uygulamalardan en önemlisi İngiltere'de gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ve şu görüş temel alınmıştır: "Bizim öğrencilerimize sürdürülebilir kalkınmanın ne olduğu söylenmez, onu yaparak ve yaşayarak öğrenirler. Sürdürülebilir yaşam stiline ne anlama geldiğini keşfetmeye çalıştıkları öğrenme ortamları sağlanır" [4].

İngiltere'de Devlet Çocuk, Okul ve Aile Birimi (DCSF)eko okulların gelişimini desteklemektedir. Özellikle okulların neyin

üzerinde durmaları gerektiği, kaynakların nasıl yönetilmesi gerektiği, topluluklara nasıl hizmet edilmesi gerektiği ile ilgilendir. Öğrencilerin sürdürülebilir kalkınmanın geniş resmini görmelerini sağlar. Sürdürülebilir okul çerçevesi kamu yöneticilerine, okul müdürlerine ve öğretmenlere sağlık, vatandaşlık, toplumsal bütünleşme, enerji ve ulaşım ile ilgili politikayı anlama ve geliştirmelerine olanak verir. DCSF sürdürülebilir okul çerçevesi okulu bir öğrenme topluluğu olarak hem küresel hem de yerel geniş toplumsal-ekonomik topluluğun bütünleştirilmiş bir parçası olarak görür. Okullar tüm etkinliklerini bu çerçevede düşünürler ve aynı zamanda bütünleştirilmiş bir eğitim programı-okul ve okul topluluğu modeli geliştirmişlerdir. Öğrenciler tüm insanlığın bugünkü ve gelecekteki olası sorunları ile ilgilendirler. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde tartışmaları ele alırlar. Okul binaları, ortamı ve okul kaynakları da sürdürülebilir kalkınmanın uygulamalarına uygun biçimde oluşturulmuş ve sağlanmıştır. Okulların yerel sorunları aynı zamanda benzer global sorunlar da olabilir bu bağlamda uluslar arası kuruluşlarla da etkileşime geçmişler ortak çözüm önerileri geliştirmeye çalışmışlardır. Aynı zamanda benzer yapılan uygulamaları da hükümet aracılığıyla uluslar arası kuruluşlara rapor etmişlerdir. Okullarda düşük su ve diğer enerji faturalarının olması da sürdürülebilirliğin diğer uygulamaları olarak göze çarpmıştır. Kısacası diğer canlıların ve insanların yaşamlarında kaynaklar bakımından adil olmak, gelecekte problem yaratmayacak biçimde şu anki yaşam kalitesini artırmak önemlidir [9].

Ancak İngiltere'de okullarda yapılan bir çalışmada (2008) henüz ESD'nin yerel ve ulusal hükümet politikalarında sınırlı bir biçimde yer aldığı ve koordinasyon eksikliklerinin olduğu saptanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma etkinlikleri maalesef ülkedeki tüm çocuklar için değildir. Hala İngiltere için dahi sınırlı sayıda okulda çocuklar sürdürülebilir kalkınmayı yaşamlarının bir parçası haline getirebilmekte ve okullarda sürdürülebilir kalkınmanın gelişimine de katkıda bulunabilmektedir [11].

İngiltere'de bir başka çalışma ise bir okulda 11-12 yaşındaki çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada çocukların çevre ile ilişkileri ve okuldaki programın iyileştirilmesi için nelerin geliştirilmesi gerektiği ile ilgili görüşler ortaya konmaya çalışılmıştır. Ve şu görüşler belirtilmiştir [12]:

- Okulda demokratik bir ortam yaratılmalı ve bu durum, öğrencilerin kararlarına yansımalıdır.
- Bir "sorun dinleme forumu" oluşturulmalı, öğrencilerin doğa, okul, topluluk ve ev arasındaki etkileşimleri keşfedilmelidir.
- Topluluğun değişiminde öğrencilerin istekleri dikkate alınmalıdır.
- Şu ana kadar yapılan uygulamalar ile öğrencilerin istekleri arasındaki fark ortadan kaldırılmalıdır.
- Öğrencilerin yerel çevre hakkındaki görüşleri bütüncül olarak ele alınmalıdır.
- Öğrencilerin eğitim programı ve paydaşlarla işbirliği konusundaki bilgileri kullanılmalıdır.
- Okulların ve toplulukların daha verimli çalışabilmeleri için araştırmalar yapılmalıdır.

Ofsted (2003) tarafından yapılan bir çalışmada da ESD ile ilgili iyi eko okul örnekleri belirlenmiş ve şu özelliklerden bahsedilmiştir: Tüm okulun katılımı, yerel olarak çevredeki diğer paydaşlarla da bir ortaklık oluşturulması, yerel olarak çevrede yerinde öğrenmelerin sağlanması, öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanması, öğrencilere kendi öğrenmelerini geliştirebilmeleri için fikirlerinin sorulması ve

sorumluluk verilmesi, olumlu değer ve tutumların teşvik edilmesi, iyi bir sürdürülebilir eğitim programının oluşturulması, öğretmenlerim amaçlarının net olarak belirlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır [13].

İrlanda'da Eğitim Programı ve Değerlendirme Ulusal Kurulu da ESD hakkında çalışan bir kuruluştur. Geniş toplumsal, ekonomik ve çevresel konulara yanıt bulabilmek için öğrenciler sistematik, eleştirel, yaratıcı düşünme ve ahlaki boyutlarda geliştirilirler. Öğrencilerin şu konuları anlamaları ve tartışmaları beklenmektedir: Kıtık, vatandaşlık, barış, ahlak, yerel ve küresel bağlamda sorumluluk, demokrasi, adalet, güvenlik, insan hakları, sağlık, cinsiyet eşitliği, kültürel farklılık, kırsalın ve şehirlerin sorunları, ekonomi, üretim ve tüketim, şirketlerin toplumsal sorumluluğu, çevre koruma, doğal kaynakların yönetimi ve biyolojik ve toprak çeşitliliği. Bu yüzden ESD günlük yaşam sorunlarını disiplinler arası bir keşfetme durumudur [14].

Avustralya'da ESD ulusal bir politika çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Avustralya Eko Okullar Kuruluşu (AuSSI) ülkede 2000 okulu yönetmektedir. "Tüm okullarda oluşturulmaya çalışılan ESD anlamı okulun ve okul üyelerinin günlük hayatına da yansımalıdır" denmektedir. Özellikle okulun yeri, ortamlar ve kaynakların kullanımı ile tasarrufu anlamında örgütlenilmiş aynı zamanda bu, eğitim programlarına da yansımıştır. Yönetici, öğretmen, idari personel, öğrenciler ve aileler ortak çalışmaya başlamışlar, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili okul kültürü yaratılmıştır [15].

Kanada ESD konusunda oldukça fazla çalışması olan ülkelerden birisidir. En fazla çalışmalardan birisi Manitoba'da olmuştur. Manitoba'da kamu birimleri, kamu olmayan birimler, okullar ve üniversiteler ortak çalışma birimi oluşturmuşlar ve ESD kültürü yaratılmıştır. Toronto Okul Kurulu (TDSB) da toplumsal eşitlik ve çevre sorumluluğu üzerinde odaklanmışlardır. Irk, etnik, cinsiyet, sınıf, sosyo-ekonomik düzeyler açısından eşitlik üzerinde politika geliştirmişlerdir. Bu konular ESD çerçevesinde okullara ve öğrenme yöntemlerine de yansımıştır. Eko okullar, enerji tasarrufu, suyu az kullanma, ekolojik bilgisizlik, okul çevresinin yeşillendirilmesi vb. konularda da çalışmışlardır. Okullarda eko takımları, aileler, öğretmenler, yöneticiler, diğer çalışanlar ve diğer paydaşların bir araya gelmesiyle oluşturulur. Dersler doğal tarihten, insan sağlığına, sanat temelli çevre eğitimine kadar çok çeşitlilik göstermektedir [16] ve [17].

ABD'nde sürdürülebilir kalkınmada global düzeyde vatandaş katılımının sağlanmasının gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda çalışmalar yapılmıştır [18]. Danimarka'da Eko Okul Projesi'nde de çevre kurulları oluşturulmuştur. Eko okullar projesi ile okullar ve öğrenciler şunları yerine getirmek zorundadırlar [19]:

- Öğrencilerin enerjiyi anlamaları yönünde araştırmalar yapmaları,
- Okulların en az %10 elektrik sarfiyatını azaltmaları,
- Öğrencilerin söz gelimi yel değirmeni gibi somut modeller geliştirmeleri,
- Öğrencilerin yaptıkları çalışmaların sonuçlarını da medya ve yerel paydaşlarla paylaşmaları.

Hollanda'da çevre eğitimi 1988'den itibaren tüm okulların ilköğretim, ortaöğretim ve mesleki okulların politika ve programlarında yer almıştır. İskoçya'da da 1990'dan itibaren konu ile ilgili yoğun biçimde çalışılmaktadır. Hükümetten eğitim uzmanları ve yöneticileri, özel kuruluşlar ve pek çok sivil toplum örgütü birlikte çalışmışlardır. Finlandiya'da da çevre ile eğitim ulusal stratejisi 1991'de oluşturulmuştur [20].

Brezilya'da 2009'da Eath Charter International kuruluşunun eğitim için hazırladığı rapordan yararlanılmıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma ve barışçıl bir dünya için ahlakın eğitim programının içeriği ile bütünleştirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Okullarda aynı zamanda 2006 yılından itibaren Eko okul uygulamaları başlamıştır. Aileler de öğrencilerle birlikte gerçek hayatta uygulamalar gerçekleştirmiştir. Ancak bunun yanında insan hakları, demokratik haklar vb. de sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilen konular olmuştur [8].

Belarus'ta sürdürülebilir kalkınma için, eğitimin her alanında okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve yaşamboyu eğitimde yaşamda büyük değişiklikler hedeflenmiş ve büyük reformlar gerçekleştirilmiştir. Gelecek kuşaklara kaliteli bir yaşam bırakmak için okul eğitim politikaları değiştirilerek işe başlanmıştır. Global vatandaşlığın bilgi, beceri ve tutumları kazandırılmaya çalışılmıştır. En önemli ESD kaynağı olan Earth Charter International kuruluşunun raporları kaynak olarak kullanılmıştır. Öğrenciler Earth Charter'ın ortaya koyduğu ve pek çok ülke tarafından da kullanılan şu evrensel değerlerle yetiştirilmeye çalışılmıştır: Topluluk yaşamına saygı, çevre ile bütünleşme, toplumsal ve ekonomik adalet, demokrasi, şiddet olmayan barışçıl bir dünya. Okullar özellikle hem okulun çevresinde yer alan pek çok paydaşla (aileler, belediyeler, sivil toplum örgütleri vs diğer özel kuruluşlar, vs.) çalışmak durumundadır hem de diğer okullarla da ortak çalışmalar yürütmelidir. ESD tüm etkinliklerle bütünleştirilerek gerçekleştirilmelidir [21].

Türkiye'de de Eko okullar projesi 2005 yılından bu yana sınırlı sayıda okul öncesi ve ilköğretim okulunda yürütülmektedir. Yapılan etkinliklerde okulların çevresinde yer alan paydaşlarla aktif çalışmalar da yapılmaktadır. Çevreye karşı duyarlı olmaya karşı çevredeki tüm paydaşları duyarlı olmaya çağırırlar. Öğrenciler öncelikle okulun çevre üzerindeki etkilerini incelemeye başlarlar (okuldaki çöp miktarı, okulun altyapı yetersizlikleri, su sarfiyatı, enerji kullanımı vb.). Ancak sadece sınırlı okulda (2010-2011 sayısı sadece 346'dır) gerçekleştirilmektedir. Yapılan çalışmaların daha çok çevre ile ilgili sorunlar olduğu, toplumsal sorunlarla ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu da eko okullar anlamının daha çok çevre ile ilgili olarak sınırlı düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca tüm okulların eğitim programlarında bir bütünleşme de sağlanamamıştır [22].

6. TÜRKİYE'DE OKULLARIN EKO OKULA DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLERİNDE OKUL YÖNETİCİLERİNİN AHAHTAR ROLÜ (THE KEY ROLE OF SCHOOL PRINCIPALS FOR THE CHANGING AND TRANSFORMATION OF SCHOOLS TO ECO SCHOOLS)

Türkiye'de eko okullara değişim ve dönüşümde öncelikle ESD'nin okul yöneticileri tarafından çok iyi anlaşılması gerekir. Bu anlamda öncelikle okul yöneticilerinin bilgilendirilmesi gerekir. Daha sonrasında da yapılması gereken okulların hızla eko okullara dönüştürülmesidir. Okulların Eko Okullara değişim ve dönüşümlerinde en büyük anahtar rol okul yöneticilerine düşmektedir. Okul yöneticileri okullarını bir değişim ve dönüşümden geçirerek temelde Eko okullara dönüştürmede büyük liderlik rolünü üstlenmelidir [8 ve 23].

Bir örgüt olarak okuldaki değişimler çevreyi, çevredeki değişimler de okulu etkileyebilmektedir [24]. Okullar değişimin çok zor gerçekleştiği örgütlerdir, karışıklık oldukça fazla olmaktadır. Okulu değiştirmek yeniden yapılandırmaktan daha zor hale gelebilmektedir [25]. Okulun nasıl örgütleneceği, güçlerin nasıl kullanılacağı, ne gibi seçeneklerin olduğunun bilinmesi hakkında okul yöneticileri becerikli olmalıdır [25 ve 26]. Hall ve Hord'a göre

(2001) okul yöneticileri bu durumda önceliklerini belirlemelidir. Okul yöneticileri değişim sürecinde herkese yardım ve destek sağlamalıdır ancak değişimin yarattığı aşırı taleplerden de kendini korumayı da bilmelidir [27]. Okul yöneticileri bireylere lider olarak sürekli ve tutarlı fırsatlar yaratarak değişimi gerçekleştirmelerine yardımcı olacak düzenlemeler yapmalıdır [28]. Değişimin herkes için farklı anlamının olması kaçınılmazdır ancak değişimin etkileri hakkında bireyleri eğitmek, değişim sürecinin içine dahil etmek ve kendileri için amaçlar geliştirmelerine yardımcı olmak da konu ile ilgili pek çok sorunu ortadan kaldıracaktır [25, 27 ve 29]. Okul yöneticileri değişim sürecini iyi analiz etmelidir. Aynı şekilde fikirleri bir araya getirerek değişimle ilgili paylaşımları artırmaya çalışmalıdır. Bunu yaparken de hem hızlı hem de tutarlı davranmalıdır. Aynı zamanda da ümitli ve heyecanlı da olmalıdır [30]. Özellikle de yeni fikir ve gelişmelere açık olmalıdır. Önyargı, inanç ve varsayımlara da meydan okuyabilme istekliliğine sahip olmalıdır. Herkesin değişiklik istememesini normal olarak karşılayabilmeli ve katılımlarının sağlanması için mücadele etmelidir [27, 29 ve 30].

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Sonuç olarak ESD sadece çevre sorunu ile ilgilenmek değildir. Hem kültürel, hem toplumsal, hem de ekonomik olarak yerel ve global düzeyde sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktır. Dünyada ESD çalışmaları bazı ülkelerde uzun zamandan beri yapılmasına rağmen Türkiye vb. ülkelerde bazı ülkelerde ESD çalışmaları yeni ve sınırlıdır. Türkiye’de 2005’ten bu yana başlatılan ancak sayıları oldukça az olan Eko okullardaki uygulamalara hız verilmeli dünyadaki gelişmelere ayak uydurulmaya çalışılmalıdır. Türkiye’deki pek çok okulun gerçek anlamda eko okullara dönüştürülmesi ve aynı zamanda kültürel, toplumsal ve ekonomik anlamda da çalışmaların artırılması gerekir. Bu hızlı değişim ve dönüşüm süreci de ancak okul yöneticilerinin liderlikleri ile olanaklıdır. Okul yöneticileri değişim ve dönüşüm sürecini çok iyi yönetmeli ve Türkiye’nin gelişmesini sağlayabilecek kişilikler olmalıdırlar.

Ayrıca Türkiye’de ESD ve eko okullarla ilgili yapılan bilimsel çalışmaların sayısının artırılması okullardaki uygulamaların sayısının da artmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. http://www.staffs.ac.uk/courses_and_study/courses/sustainable-development-tcm4212673.jsp (erişim tarihi: Ağustos 2011).
2. Mitchell, R.C., (2011). "Sustaining Change on a Canadian Campus Preparing Brock University for a Sustainability Audit" , International Journal of Sustainability in Higher Education, Cilt: 12, Sayı: 1, ss: 7-21.
3. UNCED to UNCSD (2011), "Will Education Move to Centre Stage? Journal of Education for Sustainable Development", Cilt: 5, Sayı: 1 (2011): 1-2.
4. Mochizuki, Y. and Fadeeva, Z., (2010). "Competences for sustainable development and sustainability Significance and challenges for ESD and Zinaida Fadeeva' International Journal of Sustainability in Higher Education", Cilt: 11, Sayı: 4, ss: 391-403.
5. Reunamo, J. and Pipere, A., (2011). "Doing Research on Education for Sustainable Development" International Journal of Sustainability in Higher Education, Cilt: 12, Sayı: 2, ss: 110-124.

6. Parke, J., (2010). "Competencies Forinter Disciplinarity in Higher Education", International Journal of Sustainability in Higher Education.
7. Liu, Y. and Constable, A., (2010). "Earth Charter, ESD and Chinese Philosophies", Journal of Education for Sustainable Development, Cilt: 4, Sayı: 2, ss: 193-202.
8. Gadotti, M., (2010). "Reorienting Education Practices towards Sustainability", Journal of Education for Sustainable Development, Cilt: 4, Sayı: 2, ss: 203-211.
9. Scott, W., (2009). "Judging the Effectiveness of a Sustainable School A Brief Exploration of Issues", Journal of Education for Sustainable Development Cilt: 3, Sayı: 1, ss: 33-39.
10. Jackson, M.G. (2011). "The Real Challenge of ESD", Journal of Education for Sustainable Development, Cilt: 5, Sayı: 1, ss: 27-37.
11. Cook, R., Cutting, R., and Summers, D., (2010) "If Sustainability Needs New Values' Whose Values? Initial Teacher Training and the Transition to Sustainability" Sustainability Education: Perspectives and Practice Across Higher Education (editör: , D. Selby, S. Sterling), London: Earthscan Pub.
12. Barratt, R. and Hacking, B., (2008). "A Clash of Worlds: Children Talking About their Community Experience in Relation to the School Curriculum", Participation and Learning (editor: A. Reid, B.B: Jensen, J. Nikel, V. Simovska). Springer Pub.
13. Implementing ESD through Whole School and Systemic Change: The United Kingdom (2007), SEdA (Sustainability and Education Academy, York University, <http://www.yorku.ca/seda/resources.html> (erişim tarihi: Ağustos 2011).
14. Citizenship Education as a Pathway to ESD in Ireland, (2007), SEdA (Sustainability and Education Academy, York University, <http://www.yorku.ca/seda/resources.html> (erişim tarihi: Ağustos 2011).
15. Policy, Research and Partneships for ESD in Australia, (2007), SEdA (Sustainability and Education Academy, York University, <http://www.yorku.ca/seda/resources.html> (erişim tarihi: Ağustos 2011).
16. Where Policy and Practice Meet: Working Together for ESD in Manitoba, (2007), SEdA (Sustainability and Education Academy, York University, <http://www.yorku.ca/seda/resources.html> (erişim tarihi: Ağustos 2011).
17. Policy, Ecoschools and Operations: Laying the groundwork for ESD in the Toronto District School Board, (2007), SEdA (Sustainability and Education Academy, York University, <http://www.yorku.ca/seda/resources.html> (erişim tarihi: Ağustos 2011).
18. Dimaggio, M., (2000). "Educating for Sustainability in American High Schools", Education for a Sustainable Future: A Paradigm of hope for the 21st Century (editor: K. A. Wheeler and A.P. Bijur), New York: Kluwer Academic.
19. Carlsson, M. and Sanders, D., (2008). "School Councils as an Arena for Pupils' Participation in Collaborative Environmental Education Projects", Participation and Learning (editör: A. Reid, B.B: Jensen, J. Nikel, V. Simovska), Participation and Learning, Springer Pub.
20. Sterling, S., (1996) "Developing Strategy" , Education for Sustainability (editör: J. Huckle and S. Sterling), London: Earthscan Pub.

21. Savelava, S.D., Savelau, D., and Cary, M.B., (2010). "Practicing ESD at School, Integration of Formal and Nonformal Education Methods Based on the Earth Charter (Belarusian Experience)", *Journal of Education for Sustainable Development*, Cilt: 4, Sayı: 2, ss: 259-269.
22. <http://www.turcev.org.tr> (erisim tarihi: Ağustos 2011).
23. Huckle, J., (1996). "Realizing Sustainability in Changing Times" *Education for Sustainability* (editör: J. Huckle, S. Sterling), London: Earthscan Pub.
24. Bayrak, C., (1992). *Eğitim Yükseköğretimde Örgütsel Değişme*, Eskişehir: Anadolu Üni. Yayınları.
25. Evans, R., (2001). *The Human Side of School Change : Reform, Resistance, and the Real-life Problems of Innovation*, San Francisco: Jossey-Bass Pub.
26. Owens, R.G., (2004). *Organizational Behavior in Education : Adaptive Leadership and School Reform*, Boston : Pearson Pub.
27. Duke, D., (2004). *The Challenges of Educational Change*, Boston: Allyn and Bacon Pub.
28. Goldenberg, C., (2004). *Successful School Change : Creating Settings to Improve Teaching and Learning*, New York : Teachers College Press.
29. Schermerhorn, J.R., Hunt, G. ve Osborn, R.N., (2000). *Organizational Behavior* (7. B.), New York: J. Wiley Pub.
30. Fullan, (2001). *Leading in Culture of Change*, San Francisco: Jossey-Bass Pub.